

O mijenjanju državne zastave na brodovima Dubrovačke Republike

U 18. st. dubrovački su brodovi kao znak državne pripadnosti isticali dvije zastave: jednu s natpisom Libertas, a drugu s likom svog zaštitnika sv. Vlaha. Prema vladinoj naredbi iz g. 1793. kao glavnu zastavu morali su na krmenom jarbolu vijoriti onu s likom sv. Vlaha, dok je druga bila sporedna.¹ U Pomorskom muzeju u Dubrovniku postoji više slika brodova s jednom i drugom zastavom, a ima i koja izvorna zastava izrađena od tekstila.

Međutim, u spomenutom stoljeću bilo je primjera kad su iz različitih razloga dubrovački kapetani na svojim brodovima isticali tuđe zastave. Najčešće je to bilo iz koristoljublja, ali kako ćemo vidjeti katkad su to radili da bi spasili brod, izvršili neko opasno putovanje i domogli se skupa s brodom svoje domovine. Bilo je, iako dosta rijetko, i obratnih slučajeva, naime, da su tuđi brodovi isticali dubrovačku zastavu. Dubrovačkoj vladi iz načelnih razloga i zbog mogućih neželjenih posljedica po njezinu tradicionalnu neutralnost nije bilo milo ni jedno ni drugo te je svakako nastojala to spriječiti. Zanimljivo je da je katkada i sama od tih svojih načela odstupala.

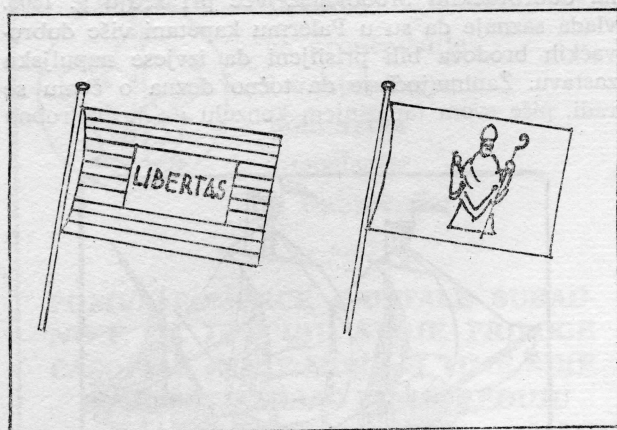
Već u početku 18. st. u živom izvozu soli iz Barlette u Rijeku i Hrvatsko primorje sudjeluju dubrovački brodovi koji pri tom viju tuđu (austrijsku) zastavu. Doznajući za to dubrovački Senat g. 1711. donosi zaključak da brodovi koji plovo u primorju Pulje ne smiju ploviti pod drugom zastavom nego pod zastavom sv. Vlaha te da će prekršitelji biti kažnjeni sa 100 dukata. Vlada o tome zaključku odmah obavještava svog konzula u Barletti. Ujedno mu šalje popis u kojem navodi 24 dubrovačka kapetana koji bi mogli biti umiješani u to te ga moli da ih o toj zabrani izvjesti preko tamošnjeg suda. Postoji isprava prema kojoj je konzul o tome obavijestio kapetane Stjepana Keršu, Vincenca Orebića Stjepanova, Josipa Orebića Stjepanova i patruna Antuna Passabandu Lukina. Ti su kapetani i otprije kralci sol pod tuđom zastavom, a Kerša i Passabanda su ponovno poslije upozorenja stigli u Barlettu, pa ih je konzul opet preko suda upozorio na gornju vladinu zabranu. Svi ti kapetani vijuču tuđu zastavu nisu plaćali konzulu pristojbu koja mu je pripadala.

Kapetan Stjepan Orebić rodom s Pelješca g. 1716. stigao je u Jakin iz Drača s teretom za Veneciju. Brod je pri dolasku vijao austrijsku zastavu. Zašto je kapetan tako postupio jakinski konzul piše vladi u Dubrovniku ovo: Brod je stigao u Drač s izvještenom dubrovačkom zastavom i pod njom je u Draču krcao teret. Ali zbog nekih grdnja koje su mu uputili Peraštani smatrao je uputnim da promijeni zastavu.

U dubrovačkom Arhivu, iako rjeđe, ipak nailazimo na slučajeve kada tuđi brodovi zlopotrebjavaju dubrovačku zastavu. Tako dubrovački konzul iz Rijeke tuži se g. 1735. dubrovačkoj vladi da nekoliko dubrovačkih državljana plovo s austrijskim

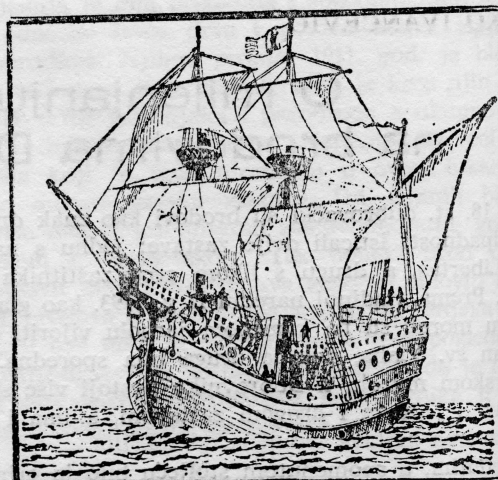
brodovima na kojima vijore dubrovačku zastavu. U vezi s time, a radi svog ravnjanja, pita vladu da li su dubrovački kapetani dužni platiti mu konzulsku pristojbu. U svom odgovoru vlada mu javlja da su svi dubrovački državljani, koji na svojim brodovima viju dubrovačku zastavu, dužni platiti mu pristojbu te nadodaje neka joj šalje popise dubrovačkih brodova koji tamo stižu. Iz pisama jakinskog konzula koje g. 1743. upućuje dubrovačkoj vladi doznajemo da neki senjski brodovi pod dubrovačkom zastavom i pod zapovjedništvom dubrovačkih kapetana kruže obalom Papinske države između Jakina i Pesara te se bave krijumčarenjem duhana. Konzul je zbog toga uznemiren i tuži se dubrovačkoj vladi, jer to šteti dubrovačkoj plovidbi, a osim toga ti kapetani neće da mu plate propisanu konzulsku pristojbu. Također iz dopisivanja istog konzula doznajemo da su Senjani i iduće godine 1744. na svojim brodovima vijorili dubrovačku zastavu zapošljavajući ujedno dubrovačke kapetane. Naime, kako konzul tada javlja dubrovačkoj vladi, napuljski su brodovi na žalu kod Ferma zaplijenili dva senjska fregatuna koji su plovili pod dubrovačkom zastavom puni duhana za napuljsko kraljevstvo. Zapovjednici tih brodova bili su Dubrovčani kap. Petar Marassi i kap. Luka Jakovljević. Iz Rijeke imamo još jedan zanimljiv primjer i to iz g. 1785. Na molbu svog tamošnjeg konzula koji je bio vlasnik broda pod zapovjedništvom Pelješčanina kap. Jakova Lupisa dubrovačka vlada dopušta da se konzulu za taj njegov brod koji je vijao austrijsku zastavu preda dubrovačka patenta odnosno zastava.

¹ Cons. rog. 200 f 24 u Historijskom arhivu u Dubrovniku. Pogledati J. Luetić, O državnoj zastavi Dubrovačke Republike, Pomorski zbornik, knj. 5, Zadar 1967, 477—488; —isti—, Još o državnoj zastavi Dubrovačke Republike, časopis Dubrovnik br. 1/1968, 190—192 i br. 2/1975, 107—119.

Državne zastave na dubrovačkim brodovima u XVIII stoljeću

Zanimljivi su i primjeri koji pokazuju da se i sama dubrovačka vlada ne drži strogo načela, da njezini brodovi ni u kojoj prilici ne smiju izvjesiti tuđu zastavu. Jedan od takvih primjera je iz g. 1770. Naime, među uvjetima koje vlada šalje svojim senatorima Getaldiju i Boni u Livornu, koji su tada tamo s vrhovnim zapovjednikom ruske flote u Sredozemlju Aleksandrom Orlovom uređivali rusko-dubrovački spor, nalazi se i savjet da kod toskanske vlade isposlušaju kako bi svojim brodskim ispravama — što je ujedno značilo i toskanskom zastavom — opskrabila one dubrovačke brodove koji su se tada nalazili u livornskoj luci, pa da se tako bez smetnja s ruske strane vrate u Dubrovnik.

Drugi primjer je iz g. 1786. kada dubrovačka vlada o promjeni zastave pita L. Gagnona, svoga konzula u francuskim pokrajinama Languedoc i Roussillon. Naime, tada je Desrivaux, francuski otpravnik poslova u Dubrovniku, izvijestio dubrovačku vladu da mu je spomenuti Gagnon izložio kako bi mogao isposlovati dubrovačkim brodovima plovidbu u Ameriku pod francuskom zastavom. S obzirom na njezino načelno stanovište o tome moralo bi se očekivati da će vlada to unaprijed odbiti. Međutim, ona piše Gagnonu da je upozna sa svim podrobnostima o promjeni zastave u vezi s plovidbom dubrovačkih brodova u Ameriku, pa će se ona dalje zauzeti kod svoga otpravnika poslova u Parizu da se to oživotvori. Taj vladin korak je zanimljiv, jer nam pokazuje kako se i ona sama ne drži čvrsto svog načela kad su na vidiku veliki dobici iz trgovine s Amerikom.

Zanimljiv se slučaj desio g. 1775. Tada je tuniski dej prisilio kap. Antuna Litricu da pod dubrovačkom zastavom plovi na pruži Tunis-Livorno-Tunis tuđim brodom koji mu je dej priskrbio. Brod nije imao dubrovačke isprave, pa ih je Litrica trebao dobiti od svoje vlade kad dođe u Livorno. Dubrovačka vlada to nije mogla dopustiti, pa je za uređenje tog mučnog posla poslala u Tunis kap. Mata Lazarovića koji se tada nalazio u Livornu. Lazarović je u tome uspio i kap. Litrica, koji je s tuđim brodom pod dubrovačkom zastavom ipak nesmetano obavio nekoliko putovanja, napustio je brod. Brod je kasnije prešao pod englesku zastavu.

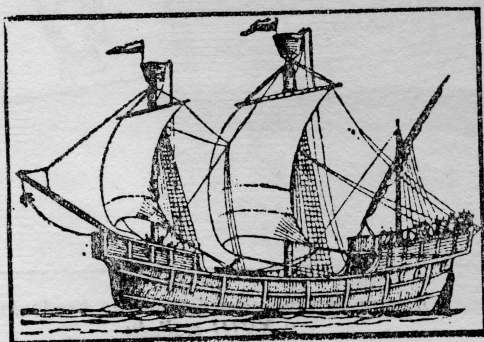
Francuskim zaposjednućem Dubrovnika u svibnju g. 1806. započelo je sve češće mijenjanje zastave na dubrovačkim brodovima. Već pri kraju g. 1806. vlada saznaje da su u Palermu kapetani više dubrovačkih brodova bili prisiljeni da izvjesi napuljsku zastavu. Zanimajući je da točno dozna o čemu se radi, piše svom tamošnjem konzulu da je podrobno

obavijesti o točnom broju zaplijenjenih brodova, o imenima njihovih kapetana i o točnom vremenu u kojem je na svakom pojedinom brodu podignuta rečena zastava. Na žalost među sačuvanim spisima nema konzulovog odgovora iz Palerma.

Na još češće promjene zastave ili bolje rečeno na konačnu promjenu dubrovačke zastave s tuđom na dubrovačkim brodovima nailazimo kada je francuski general Aleksandar Lauriston naredbom od 21. prosinca 1807. naredio dubrovačkim brodovima da kod isplavljenja iz Dubrovnika moraju izvjestiti italsku zastavu. Ali to prisilno mijenjanje zastave nije išlo bez poteškoća. Kako maršal Marmont navodi u svojim Memoarima vlada naredi da se ti javni oglasi pokidaju. Istodobno vlada poruči kapetanima brodova da će nezavisnost Republike biti očuvana te da će stoga oni koji prime francusku patentu prije ili poslije biti obješeni. Kako tada ni jedan brod nije uzeo nove brodske isprave svi su brodovi ostali u dubrovačkoj luci.²

Kad je riječ o prisilnom mijenjanju zastave na brodovima valja spomenuti i rodoljublje koje su tom prigodom ispoljavali dubrovački kapetani. Nalogu francuske vlasti u Livornu s kraja g. 1807. da na svojim brodovima s kojim su se tada našli u spomenutoj luci promijenjene zastave oduprli su se dubrovački kapetani, pa je francuski konzul dao zatoriti 21-og dubrovačkog kapetana u neku tamošnju tvrđavu. Kod toga je zanimljivo da je kapetan Pasko Jakšić, koji također nije htio poslušati nalog, isplovio noću iz Livorna i na pučini istaknuo zastavu sv. Vlaha s kojom je doplovio u Marseille. Ali tu ga Francuzi prisiliše da je skine. U Trstu pak već polovicom studenog 1806. pet dubrovačkih kapetana pružaju otpor kad francuski konzul zahtijeva od njih da predaju brodske isprave, što je tada ujedno značilo mijenjanje dubrovačke zastave.

Zbog francuskog zaposjednuća Dubrovnika mnogi su se dubrovački kapetani s brodovima sklonili u Carigrad. Poslije dugog i uzaludnog čekanja da im se poboljša težak položaj, a u želji da bar nekako zaposle brodove, dubrovački su kapetani u početku prosinca 1807. u sporazumu s tamošnjim svojim

² F. Baras, Iz Memoara maršala Marmonta, Split 1977, 253.

konzulom i uz odobrenje francuskog poklisara na Porti spustili s jarbola dubrovačku i podigli italsku zastavu. Dubrovačka je vlada ustala protiv takve promjene zastave i odmah poslala u Carigrad senatora Antuna Natalija koji je Porti trebao to prikazati kao samovoljni konzulov čin bez vladine privole. Takva obzirna dubrovačka politika prema Turskoj bila je uzaludna, jer kratko vrijeme nakon toga uslijedilo je francusko ukinuće dubrovačke samostalnosti.

Dubrovački kapetani iz velike nevolje vijorili su na svojim brodovima i jeruzalemsku zastavu koju su nabavljali od turskog konzula na Malti. Takvi su primjeri također iz doba francuskog zaposjednuća Dubrovnika. Tada su dubrovački brodovi uslijed već navedene naredbe francuskog generala Lauristona iz g. 1807. bili prisiljeni vijati italsku zastavu.

1808. je primjer kada se dubrovački kapetan Nikola Casillo nalazio na Malti sa svojim trabakulom koji su mu te godine Englezi zaplijenili na putu iz Barlette u Dubrovnik s teretom žita koje je bilo vlasništvo dubrovačkog trgovca Marka Tomaševića. Na Malti mu uspije od svojih zemljaka skupiti potreban novac i otkupiti trabakul, dok su teret žita zadržali Englezi. Tada potraži turskog konzula koji mu za 20 kolonarija izda propusnicu s jeruzalemskom zastavom za austrijske luke Rijeku ili Trst, ali uz uvjet da svoje prezime promijeni u Vassilli, da bi tako više sličilo grčkom prezimenu. Naime, tada je Grčka bila pod turskom vlašću, a i brodu je dato grčko ime Panaji. Zanimljivo je da je Casillo nakrcao sol u Augusti (na Siciliji) za Rijeku kako bi izbjegao ponovnoj engleskoj zapljeni te poslije teških vremenskih nepogoda početkom travnja sretno uplovio sa svojim trabakulom u Dubrovnik.

Drugi primjer korištenja jeruzalemske zastave izvršio je iste godine dubrovački kapetan Antun Vekarić, također na Malti. I njega su sa brodom zaplijenili Englezi kad se u kolovozu g. 1808. nalazio na putu iz Bisceglie u Korčulu s teretom žita i boba te ga odvedoše na Maltu. Tu su brod i teret proglasili dobrim plijenom. Međutim se kap. Vekarić našao u vrlo nezgodnom položaju bez ikakvih sredstava za nabavu hrane sebi i mornarima, a prijetila mu je i pogibelj da ga uzmu u englesku vojsku. Prema

savjetu nekih Dubrovčana koji su se tada nalazili na Malti i koji su mu priskrbili odgovarajuća novčana sredstva ponovno kupi svoj brod kad se prodavao na javnoj dražbi. Zatim od turskog konzula priskrbi isprave koje su glasile na brod pod jeruzalemskom zastavom i to za jedno putovanje. I Vekarić je, kao i Casillo, znajući da Dubrovnik oskudijeva sa solju, ukrcao u Augusti teret soli. Odatle se s austrijskom brodogradnjom, praćenom od engleskog brika, uputi prema Rijeci. Ali imajući uvijek na umu domoći se svoje domovine, Vekarić se kad su došli u blizinu otoka Lastova udalji od brodogradnje i sakri se među lastovske otočiće te mu tako uspije dočepati se Dubrovnika.

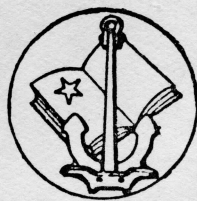
U drugoj polovici 18. st. Rusi su na zaplijenjene dubrovačke brodove u Sredozemlju, gdje su sa svojom flotom ratovali protiv Turske, isticali rusku zastavu da bi ih dopremili u uporišnu luku Livorno. Tako su g. 1770. rusku zastavu izvjesili u grčkom arhipelagu na zaplijenjeni brod Minerva čiji je zapovjednik bio kap. Mato Lazarović. Zanimljivo je navesti da je dubrovački senator Frano Ranjina, koji je ništa manje nego dvije i pol godine (1771 — 1774) u dalekom Petrogradu sređivao rusko-dubrovački spor, pisao vladi da su Rusi taj brod doveli u Petrograd. Iduće godine izvjesili su rusku zastavu na brod kapetana Antuna Taljerana zaplijenjenog blizu Messine. Promjena zastave izvršena je i na deset brodova koje je g. 1772. Dubrovačka Republika morala staviti na raspolaganje Turcima za prijevoz vojske iz Albanije u Egipat ili Siriju. Naime, dubrovačka je vlada iz gorkog iskustva koje je otprije imala s Rusima odlučila da kapetani prije odlaska tih brodova iz Dubrovnika u Ulcinj moraju odstraniti dubrovačku zastavu i ostaviti u tajništvu sve brodske isprave. Tako su, kako je već spomenuto, i Francuzi prvih godina 19. st. u Jadranu na dubrovačkim brodovima isticali italsku zastavu, da bi je kasnijih godina konačno zamijenili s francuskom. Međutim, tako se redovito postupalo te se još i danas postupa u ratnim prilikama.³

³ Građa za ovaj napis povađena je iz Historijskog arhiva u Dubrovniku, poglavito iz serija: Cons. rog., Ponente, ASMM 18. i 19. st. i Acta gallica.

DRUŠTVO PRIJATELJA DUBROVAČKE STARINE

OKUPLJA SVE LJUBITELJE DUBROVAČKE BAŠTINE DA AKTIVNO SUDJELUJU U OČUVANJU KULTURNO-POVIJESNOG NASLJEĐA, POSEBNO URBANISTIČKO-FORTIFIKACIJSKOG SKLOPA DUBROVAČKE REPUBLIKE, NAJZNAČAJNIJEG OSTVARENJA DUBROVAČKOG GRADITELJSTVA KOJE JE UŠLO U POPIS SVJETSKIH VREDNOTA

Društvo
za proučavanje
i unapređenje
pomorstva
Jugoslavije
u Dubrovniku

POZIVA POMORCE I OSTALE SURADNIKE DA UPUĆUJU SVOJE PRILOGE ČASOPISU »NAŠE MORE« I TIME ŠIRE POMORSKU MISAO I UNAPREĐUJU NAŠE POMORSTVO